

*Цюприк Володимир Ігорович,*  
студент 1-го курсу юридичного  
факультету Київського  
національного університету імені  
Тараса Шевченка

## **СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ СКОРОПАДСЬКОГО ТА ЇЇ ЗАГАЛЬНІ РИСИ**

У наш час Україна зіштовхнулася із проблемою, пов'язаною з належним функціонуванням судової системи, зокрема й вищої судової інстанції, що заважає здійсненню судочинства і, як наслідок, можливостей захисту прав людини. Вченні й законотворці шукають вирішення цієї проблеми в історії правотворчості інших держав. Але не потрібно забувати і про власну історію права, адже на території України існували суто українські держави, які хоч і були знищені ще при «народженні», але все-таки «встигли» створити державний апарат і, відповідно, судові органи. На нашу думку, найбільш вдалу систему судочинства було сформовано саме в часи другого Гетьманату, тому у цій роботі розглядається діяльність саме цього державного утворення. Можливо, зрозумівши особливості та основні засади функціонування вищих судових інстанцій такого державного утворення як Українська держава, вдасться віднайти рішення сучасних проблем.

Українська держава була утворена внаслідок перевороту 29 квітня, коли УЦР було розпущено, а до влади прийшов Павло Скоропадський. Відразу після цих подій перед новою постало завдання якнайшвидше відновити правопорядок на території країни, що не було можливим без створення й організації якісної судової системи. При цьому протягом початкового періоду використовувались органи судової влади, що були створені УЦР. Так, Генеральний суд, створений за часів УНР, продовжував функціонувати з деякими змінами, зазначеними в

«Законах про тимчасовий державний устрій України» (29 квітня 1918 р.). Перші зміни передбачали про призначення суддів гетьманом( ст. 44 вищезгаданого документу) і про надання нових функцій (ст. 43 цих законів), однією з яких було оголошення до загальної відомості всі закони і накази Уряду, слідкуючи за закономірністю їх видання[2]. Проте гетьман мав на меті провести суддівську реформу і створити замість генерального суду Державний сенат. Першим кроком до цього стало створення (17 травня 1918 р.) при Міністерстві судових справ спеціальної комісії з підготовки законопроектів про утворення Державного сенату і судових палат[3].

Згодом було прийнято закон «Про утворення Державного Сенату», відповідно до ст. 1 та 2 якого встановлювалося, що Державний сенат мав складатися із Загальних зборів Сенату та трьох Генеральних судів, а саме: Адміністративного, Цивільного та Карного. Устрій, компетенція, діловодство Державного Сенату порядок виконання постанов і зносин з іншими державними інституціями, нагляду за виконанням наказів, а також права й обов'язки сенаторів тимчасово (до видання спеціального законодавчого акту) регламентувалися законами колишньої Російської імперії. Організований на зразок російського Правлячого сенату, Державний сенат тимчасово перейняв і російське процесуальне право[1].

Сенаторів уперше призначав гетьман, а згодом вони мали обиратися самим Державним сенатом і затверджуватися главою держави. До кандидатів пред'являлися такі вимоги: наявність вищої юридичної освіти і не менше 15 років трудового стажу в судових органах на посадах не нижчих судового слідчого чи товариша прокурора окружного суду, на адвокатській службі чи викладацькій роботі. Для претендентів на посаду сенаторів Цивільного Генерального суду до трудового стажу зараховувався 5-річний термін перебування на посаді секретаря цивільного департаменту судової палати, а для кандидатів на посаду до Адміністративного Генерального суду - особи, що мали вищу освіту і працювали не менше 15 років на державній

чи громадській службі. До складу senatorів Загальних зборів Державного сенату могли призначатися не лише особи, що відповідали пред'явленим вимогам, а й колишні державні службовці, котрі перебували на посадах міністрів[4].

Обрання кандидата на посаду, позбавлення звання, звільнення та тимчасове усунення сенатора від посади здійснювалося шляхом голосування, за наявності кворуму у дві третини присутніх від усіх членів Державного сенату або членів Генерального суду за приналежністю. Член Державного сенату був достатньою мірою захищений від втручання у свою діяльність як з боку гетьманської адміністрації, так і самого гетьмана, оскільки правові норми, що містяться в Законі «Про утворення Державного Сенату» від 8 липня 1918 р., забезпечували недоторканність senatorів, сприяючи їм об'єктивно розглядати кримінальні, цивільні чи адміністративні справи найвищій судовій інстанції країни, виконувати інші, передбачені чинним законодавством функції [4]. Проте мали місце випадки втручання гетьмана у сферу компетенції Генерального суду, крім того, він мав можливість змінити вирок будь-якого судового органу[3], чого не було зафіксовано в часи УЦР.

Отже, Державний сенат складався з трьох підрозділів відповідно до галузей права, тимчасово регулювався законодавством Російської імперії, виконував ті ж функції, що й Правлячий сенат у Російській імперії та відігравав роль Головного воєнного суду в Українській державі. Рішення розділити Вищий судовий орган відповідно до галузей права було досить раціональним за рахунок нижче сказаних позицій. По-перше, вузька спеціалізація суддів окремої палати на окремій галузі права сприяла високій професійності працівників суду, а тому давала більше можливостей для винесення справедливого рішення. По-друге, розподіл суду на палати дозволяв прискорити процес перегляду рішень, що підвищувало ефективність діяльності суду. Дуже важливим кроком на шляху допідвищення рівня професіоналізму в діяльності судової

системи і як наслідок покращення функціонування Державного сенату зокрема і всієї судової системи загалом, на нашу думку, було те, що до Вищого законодавчого органу Української держави могли потрапити лише ті, хто мав відповідну вищу освіту та необхідний стаж роботи в сфері судочинства. Але з іншого боку, як відомо з практики, зосередження широких повноважень в руках П. Скоропадського створила умови до втручання інших органів влади у діяльність судів, що, на думку деяких дослідників мало місце в Українській державі і порушує принцип незалежності суду, без якого неможлива побудова правової держави, хоча, згідно з правовими актами стосовно діяльності членів найвищої судової інстанції Державного сенату, закон створював всі необхідні умови для професійної діяльності суду і гарантував його незалежність від адміністрації, але, як відомо, на практиці все могло бути зовсім по іншому.

#### ***СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:***

1. Лупандін О.І. Державний сенат Української держави 1918 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688С.—Режим доступу: [http://www.history.org.ua/termin=Derzh\\_senat\\_ukr\\_derzhavy\\_1918](http://www.history.org.ua/termin=Derzh_senat_ukr_derzhavy_1918)

2. Закони про тимчасовий державний устрій України (29 квітня 1918 рік) [Електронний ресурс] // Павло Гай-Нижник доктор історичних наук, особистий сайт. – Режим доступу : [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1918\(04\)29.zakony.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1918(04)29.zakony.php)

3. Терлюк І. Я. Історія держави і права України : навч. посіб. [Електронний ресурс] / І. Я. Терлюк / уклад.: В. Д. Гончаренко, Є. О. Васильєв, В. М. Єрмолаєв та ін. – Харків: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/61236-sudova-sistema.html>

4. Степанюк А. Г. Державний Сенат Української Держави у 1918 р.: нормативне забезпечення діяльності [Електронний ресурс]// Наук. стаття. — Режим доступу: <http://kaas.gov.ua/law->

[library/articles/s/192-derzhavnij-senat-ukrajinskoji-derzhavi-u-1918-r-normativne-zabezpechennya-diyalnosti.html](#)